

УДК 336.717.18

СУТНІСТЬ ЛІКВІДНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Путінцева Тетяна Володимирівна,
аспірант Інституту банківських технологій та бізнесу
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: t.putintseva111@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7640-7080

Анотація. Досліджено підходи до визначення сутності ліквідності комерційних банків. Наголошено на значущості забезпечення ліквідності комерційних банків. Проаналізовано і критично оцінено ступінь висвітлення проблематики ліквідності загалом і ліквідності комерційних банків зокрема в економічній літературі. Наведено авторське тлумачення сутності ліквідності комерційних банків. Побудовано класифікацію різновидів ліквідності комерційних банків із використанням загальноновживаних і запропонованих автором класифікаційних ознак. Наведено характеристику активів комерційного банку. Розглянуто співвідношення між ліквідністю і платоспроможністю комерційних банків. З'ясовано чинники, що зумовлюють ліквідність комерційних банків, а також питання, пов'язані з банківською ліквідністю: визначено сутність, мету, методи управління та регулювання ліквідності. А також запропоновано рекомендації управління ліквідністю банку, що забезпечує підвищення ефективності роботи банку. Крім цього, проаналізовано основні теоретико-методологічні особливості управління ліквідністю банків у сучасних умовах. Визначено основні поняття, суть та значення ліквідності для банків, необхідність її регулювання та управління. Розглянуто риси ліквідності з моменту її зародження до сучасного формату. У результаті визначено основні сутнісні характеристики, якими наділена ліквідність. Зазначено основні принципи, якими має керуватися у своїй діяльності банк, щоб запобігти надмірному підвищенню ризику ліквідності. Підсумовано, що ліквідність комерційного банку здебільшого визначається такими якісними чинниками, як структура і стабільність ресурсної бази.

Ключові слова: ліквідність, платоспроможність, класифікація різновидів ліквідності, чинники ліквідності, комерційний банк.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 2; бібл.: 24.

THE CONTENT OF LIQUIDITY COMMERCIAL BANKS

Putintseva Tetyana,
Ph. D. student
of the Institute of Banking Technology and Business
of SHEI «Banking University»
e-mail: t.putintseva111@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7640-7080

Abstract. The article includes approaches to determining the nature of liquidity commercial banks. The importance of providing liquidity is indicated. The degree of liquidity issues in general and the liquidity of commercial banks partly has been analyzed and critically evaluated in the economic literature. Moreover, existing of liquidity interpretations are clarified. The most of definitions characterize of liquidity commercial banks as a certain stock of liquidity or cash flow. The author's explanation about nature of liquidity commercial banks is given. The author proposed the classification of types liquidity commercial banks. There is description of commercial bank's assets. Furthermore, the relation between liquidity and solvency of commercial banks is considered. Besides, factors that open out liquidity of commercial banks have been clarified. In the article, going is analyzed near interpretation of term «liquidity of bank» after different scientists in the cut of economic signs. The article discusses of managing the liquidity of a commercial bank. There are essence, purpose, methods of management and regulation of liquidity are determined. Recommendations about management of the bank's liquidity, which improves the bank's efficiency are offered. In addition, the article analyzes the main theoretical and methodological features of banks' liquidity management in current conditions. The features of liquidity from this inception to modern appearance are considered. Result is defined. The basic concepts, essence and value of liquidity for banks, necessity of its regulation and management are defined. There are principles which give the main tools of operation management of liquidity. And also the liquidity of a commercial bank is largely determined by such qualitative factors as the structure and stability of the resource base.

Keywords: liquidity, solvency, classification of types liquidity, factors of liquidity, commercial bank.

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 2; bibl.: 24.

JEL Classification G21

СУЩНОСТЬ ЛИКВИДНОСТИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ

Путинцева Татьяна Владимировна,

аспирант Института банковских технологий и бизнеса

ГБУЗ «Университет банковского дела»

e-mail: t.putintseva111@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7640-7080

Аннотация. Исследованы подходы к определению сущности ликвидности коммерческих банков. Подчеркнута значимость обеспечения ликвидности коммерческих банков. Проанализирована и критически оценена степень освещения проблематики ликвидности вообще и ликвидности коммерческих банков в частности в экономической литературе. Приведено авторское определение сущности ликвидности коммерческих банков. Построена классификация разновидностей ликвидности коммерческих банков с использованием общеизвестных и предложенных автором классификационных признаков. Дана характеристика активов коммерческого банка. Рассмотрено соотношение между ликвидностью и платежеспособностью коммерческих банков. Определены факторы, обуславливающие ликвидность коммерческих банков. Выяснен вопрос, связанный с банковской ликвидностью: определены сущность, цели, методы управления и регулирования ликвидности. А также предложены рекомендации управления ликвидностью банка, которые обеспечивают повышение эффективности работы банка. Кроме этого, проанализированы основные теоретико-методологические особенности управления ликвидностью банков в современных условиях. Определены основные понятия, суть и значение ликвидности для банков, необходимость ее регулирования и управления. Рассмотрены особенности ликвидности с момента ее зарождения до современности. В результате определены основные сущностные характеристики, которыми обладает ликвидность. Указаны основные принципы, которыми должен руководствоваться в своей деятельности банк, чтобы предотвратить чрезмерное повышение риска ликвидности. Сделан вывод, что ликвидность коммерческого банка в основном определяется такими качественными факторами, как структура и стабильность ресурсной базы.

Ключевые слова: ликвидность, платежеспособность, классификация разновидностей ликвидности, факторы ликвидности, коммерческий банк.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 2; библи.: 24.

Вступ. Забезпечення ліквідності комерційних банків (КБ) є неодмінною умовою їхнього безперебійного й ефективного функціонування, ліквідності банківського сектору (БС) національної економіки. Формування ж належної системи забезпечення такої ліквідності неможливе без достеменного з'ясування її сутності. Проте сьогодні немає однастайності поглядів на сутність цього поняття.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Проблематикою ліквідності КБ займалися такі вітчизняні і зарубіжні дослідники, як: Д. Ван-Хуз, Д. Вартаньян, Х. Грюнінг, Е. Долан, Р. Дутвейлер, Дж. Кейнс, В. Корнівська, Р. Міллер, О. Наципаева, О. Прокоф'єва, Т. Рашидов, Ю. Ребрик, О. Салміна, А. Саркисянц, Дж. Сінкі, Н. Сунцова, О. Фуксман, А. Шалтаєва, І. Янковський. Проте дотепер відсутні усталені уявлення про сутність ліквідності КБ та її різновиди, чинники, що її зумовлюють; методи управління нею; її місце і роль у забезпеченні фінансової безпеки КБ.

Метою статті є визначення сутності ліквідності КБ, її різновидів і чинників, що її зумовлюють.

Результати дослідження. Досліджуючи проблему ліквідності, В. Корнівська [1] зазначає, що поняття ліквідності використовують у сучасній економічній науці здебільшого як показник фінансового аналізу, що характеризує здатність інвестора в будь-який момент продати актив за певною мінімальною ціною з коротким повідомленням і за мінімальних витрат

[2, с. 9]. Ліквідність — це також можливість використання активу як засобу платежу і здатність активу зберегти свою номінальну вартість незмінною [3, с. 30]. Вищезгадана дослідниця наголошує, що ліквідність — це, перш за все, здатність активу бути реалізованим, а для сучасних теоретичних і емпіричних підходів характерне розширення змісту поняття «ліквідність», подання її як здатності фінансових ринків або загальної величини ліквідних активів фінансового простору. Таке уявлення про ліквідність не просто розсуває горизонти використання терміна, воно є відбиттям глибинних фінансово-інституційних трансформацій. Загалом, на думку В. Корнівської, ліквідність — історично сформований образ взаємозв'язку економічних агентів, що розвивається як єдність здатності, інструменту та інституту [1, с. 17, 20].

Фундатором уявлення про ліквідність банку став Дж. М. Кейнс, який зводив її до здатності своєчасно і цілковито розраховуватися за своїми зобов'язаннями завдяки активним статтям балансу [4].

За Енциклопедією банківської справи України, ліквідність: 1) здатність до реалізації, продажу, мобільного перетворення матеріальних та інших цінностей на реальні гроші (у цьому значенні виокремлюють поняття «ліквідні засоби» і «ліквідні активи»); 2) здатність підприємств, банків своєчасно виконувати свої кредитно-фінансові зобов'язання, можливість конвертувати відповідні активи у грошові кошти в готівковій

або безготівкової формі для оплати своїх платіжних зобов'язань (у цьому значенні виокремлюють ліквідність підприємства, ліквідність банку, ліквідність держави). А ліквідність банку — його здатність вчасно і повністю виконувати свої поточні зобов'язання, задовольняти вимоги вкладників і попит позичальників, що визначається збалансуванням активів і пасивів балансу банку, ступенем відповідності строків розміщених активів і залучених банком пасивів [5, с. 331]. Утім, це тлумачення, на наш погляд, неповною мірою розкриває сутність ліквідності банку, оскільки не враховує динамічність цього явища, потребу врахування всіх умов (а Фінансово-кредитний енциклопедичний словник тлумачить ліквідність банку як його здатність забезпечити повне і своєчасне виконання своїх зобов'язань у грошовій формі [6, с. 472]. Попри згадування у цьому визначенні не лише оперативності, а й повноти виконання зобов'язань, поза увагою залишаються неодмінні умови забезпечення ліквідності.

Як здатність кредитної організації виконати взяті на себе фінансові зобов'язання в повному обсязі й у строк визначає ліквідність банку Словник банківських термінів і економічних понять. При цьому наголошується, що ліквідність фінансової організації зумовлюється співвідношенням наявних активів до грошових зобов'язань, що підлягають виконанню. Причому варто враховувати, що, по-перше, активами можуть бути не лише готівка, а й інші цінності, які з фінансового погляду мають властивість ліквідності, а по-друге, ліквідність організації — поняття, тісно пов'язане з часом. Існує поточна ліквідність банку — співвідношення активів і майбутніх платежів негайно. Вона може бути розрахована і на будь-який інший строк. Наприклад, місячна ліквідність — співвідношення надходжень до платежів упродовж місяця. Надмірно низька ліквідність пов'язана з ризиком краху фінансової установи [7]. Утім, на наш погляд, при визначенні сутності ліквідності банку слід враховувати й протилежну ситуацію — можливість її надлишку, що може негативно вплинути на дохідність банківської установи.

Визначається ліквідність і як здатність, що характеризує оперативність реалізації економічних відносин між кредитором і позичальником, власником цінних паперів (ЦП) та їхнім емітентом, між вкладником і банком. Узгодженість і прийнятність — це перші характеристики, які зберегли свої властивості і проявлялися на кожному історичному етапі надбання ліквідністю нових економічних ознак, функцій і форм. У процесі обміну ліквідність проявляється не тільки як здатність та інструмент, що виконує технічні функції й опосередковує обмін, а і як інститут [8, с. 180—182]. Проте в цій характеристиці не знайшли відображення такі важливі властивості ліквідності, як відносини між банками й їхніми контрагентами та інші банківські операції / продукти. Крім того, не можна виокремлювати лише оперативність реалізації

економічних відносин, не зважаючи на їхню повноту, результативність і ефективність.

Н. Сунцова і А. Шалтаєва під ліквідністю КБ розуміють їхню здатність погашати свої борги точно у строк без прийняття на себе збитку, найважливіший чинник їхньої фінансової спроможності [9, с. 94]. Говорити про логічну завершеність цього визначення також не доводиться, оскільки ліквідність має передбачати не лише своєчасне, а й повне погашення наявної заборгованості в усіх її проявах і специфіці.

Логічно незавершеним є і визначення Базельського комітету з банківського нагляду ліквідності банку як його здатності фінансувати збільшення активів і виконувати зобов'язання мірою настання строку їх погашення без прийняття при цьому неприйнятних збитків [10].

На необхідність при визначенні ліквідності КБ урахування збереження вартості за швидкого перетворення активів у готівку і безготівкові платіжні засоби звертає увагу І. А. Аргунов [11].

Водночас дослідники Світового банку при розгляді ліквідності КБ характеризують її не лише як спроможність КБ ефективного розподілу строків погашення депозитів та інших зобов'язань, а й фінансування зростання їхньої кредитно-інвестиційних портфелів [12, с. 191]. Проте й у такому визначенні непропорційно відштовхуватись лише від строків погашення зобов'язань, а також говорити виключно про нарощування кредитно-інвестиційних портфелів без урахування необхідності досягнення їхньої оптимальної структури і якості.

Про значущість валюти платежу в дотриманні ліквідності КБ наголошує Р. Дутвейлер, зазначаючи, що ліквідність банку є здатністю задовольняти всі вимоги клієнтів у потрібній валюті [13, с. 2].

Синтезуючи наведені визначення, О. Фуксман трактує ліквідність КБ як його здатність, не порушуючи внутрішніх і зовнішніх регулятивних вимог, виконувати всі зобов'язання в повному обсязі в потрібній валюті та у відповідний строк за рахунок структури балансу, а також спроможність фінансувати зростання кредитно-інвестиційного портфеля, у тому числі завдяки зовнішнім запозиченням [14, с. 64]. Однак і в цьому визначенні не беруться до уваги типи зобов'язань КБ, а також необхідність збалансованості його активів і пасивів не лише строками і валютою, а й ціною залучених, запозичених і наданих КБ ресурсів.

При цьому спільними рисами вищезазначених тлумачень ліквідності є її бачення як певного запасу ліквідних коштів чи грошового потоку. Причому слід зазначити, що прихильниками другого підходу є й такі відомі західні дослідники, як Р. Міллер, Д. Ван-Хуз, Е. Долан, Дж. Сінкі, на думку яких наріжною особливістю ліквідності КБ є його спроможність перетворювати наявні у нього менш ліквідні активи у більш ліквідні [2; 3; 15].

Асоціюють ліквідність банку і з критерієм оцінки його ділової репутації [18, с. 44], і гарантією його стабільного функціонування, що матеріалізується в легкості реалізації / продажу / перетворення матеріальних цінностей у грошові кошти [7, с. 45].

Отже, ліквідність КБ тлумачиться в економічній літературі як: здатність вчасно і повністю виконувати свої поточні зобов'язання, задовольняти вимоги вкладників і попит позичальників; оперативність реалізації економічних відносин; чинник їхньої фінансової спроможності; інструмент; інститут; критерій оцінки його ділової репутації; гарантія його стабільного функціонування.

На наш погляд, ліквідність КБ — це:

— їхні сьогоднішня і потенційна спроможність, за потреби, мінімізуючи витрати, вчасно перетворити свої активи в готівку і безготівкові кошти для своєчасного здійснення повних розрахунків із кредиторами, контрагентами, клієнтами за своїми реальними (відображеними в балансі коштами до запитання, депозитами, залученими міжбанківськими кредитами, коштами кредиторів й іншими запозиченими коштами) і умовними (позабалансовими: гарантіями і поручництвами, наданими банками, невикористаними кредитними лініями і виставленими акредитивами) зобов'язаннями, і забезпечення нарощування кредитно-інвестиційних портфелів з урахуванням їхньої оптимальної структури і якості, а також результативності й ефективності свого функціонування;

— досягнення максимально можливої спряженості / збалансованості банківських активів і пасивів за строками, валютами, ціною залучених, запозичених і наданих ресурсів.

Відсутня єдність поглядів і щодо різновидів ліквідності КБ. Скажімо, виокремлюються такі форми ліквідності загалом, як: ліквідність — трансакція, ліквідність — інструмент, ліквідність — актив, ліквідність — засіб, ліквідність — інститут [8, с. 184—186].

Виділяють стаціонарну (на конкретну дату за балансом), поточну (за певний період у минулому) і перспективну, сукупну, адекватну ліквідність [6, с. 472].

Н. Сунцова і А. Шалтаєва акцентують увагу на накопиченій ліквідності (що існує у формі грошових резервів, або резервів другої черги) і купівельній ліквідності (оцінюється як сукупний обсяг кредитних лімітів, відкритих на банк), зазначаючи, що співвідношення між ними і проблема визначення сукупної потреби банку в ліквідності залишаються одними з основних проблем управління активами і пасивами, оскільки рівень попиту на кредити і можливість залучення депозитів залежать не лише від внутрішніх характеристик фінансового стану банку і його бізнесу, а й від множини зовнішніх чинників [9, с. 94—95].

У зарубіжній практиці загальний резерв ліквідності банку поділяють на первинний і вторинний резерви. Первинний резерв ліквідності являє собою активи,

що включаються у статтю «готівка і заборгованість інших банків». Вторинний резерв ліквідності потрібний для поповнення первинного, до нього належать менш ліквідні активи, які також можна трансформувати в готівку в мінімальні строки і з мінімальними ризиками, а саме: портфель урядових ЦП і в деяких випадках кошти на позикових рахунках [18]. Класифікацію різновидів ліквідності банків відображено в *табл. 1*.

Таблиця 1

Класифікація різновидів ліквідності КБ

Класифікаційні ознаки	Різновиди ліквідності
Наявність	існуюча, перспективна, очікувана, потенційно можлива
Характер	накопичена, купівельна, абсорбована
Збалансованість	збалансована, незбалансована
Рівень	максимальна, надлишкова, нормальна
Стан	миттєва, поточна, коротко-, середньо-, довгострокова
Форма	ліквідність — трансакція, ліквідність — інструмент, ліквідність — актив, ліквідність — засіб, ліквідність — інститут
Сталість	постійна, тимчасова, циклічна
Джерело надання	офіційна (що надається державою, регуляторами), емітована центробанком, приватна
Первинність	базова, додатково надана
Адекватність	адекватна, неадекватна
Об'єкт	активів, балансу, забезпечення, КБ загалом
Мета управління	стратегічна, тактична
Вид валюти	у національній валюті, в іноземній валюті
Достатність	достатня, недостатня

Примітка. Складено автором.

Активи КБ характеризуються трьома основними властивостями: що менш вони ліквідні, то вищі їхня ризикованість і дохідність (за винятком останньої групи активів) (*табл. 2*).

При визначенні природи ліквідності банку слід розглядати співвідношення між ліквідністю і платоспроможністю, оскільки банк може не виконати в конкретні періоди свої платіжні зобов'язання, але залишатися ліквідним. Утрата ж ліквідності передбачає систематичну неплатоспроможність.

Водночас тимчасова втрата банком ліквідності чи зниження її рівня нижче від мінімуму вимог наглядових органів у певний період не є приводом для визнання його неплатоспроможним. Саме платоспроможність банку дозволяє шляхом зовнішніх запозичень відновити ліквідність банку і балансу до потрібного рівня.

Неплатоспроможність, що впливає з утрати ліквідності банку, означає, по-перше, його нездатність знайти внутрішні джерела для погашення взятих на себе зобов'язань, по-друге, відсутність можливості залучити для цього зовнішні джерела коштів. Тому ліквідність виступає необхідною умовою і способом підтримки платоспроможності банку [20].

Характеристика активів КБ

Види активів	Ступінь ліквідності	Рівень ризику	Дохідність
Грошові кошти банку в касі і на кореспондентських рахунках	першокласні ліквідні активи	безризикові	такі, що не приносять доходу
Державні ЦП у портфелі банку	першокласні ліквідні активи	мінімальний	низькодохідні
Міжбанківські кредити. Корпоративні ЦП на продаж	високоліквідні	низький	середній рівень дохідності
Короткострокові позики юридичним і фізичним особам. Факторингові операції	низьколіквідні	середній	середній рівень дохідності
Довгострокові позики. Інвестиційні ЦП. Лізингові операції	низьколіквідні / неліквідні активи	високий	високодохідні
Прострочені позики. Деякі види ЦП. Будівлі і споруди	неліквідні активи	максимальний	такі, що не приносять доходу

Джерело: [19].

О. Фуксман зазначає, що однозначним є твердження про ліквідність як одну з основних умов платоспроможності. Проте тлумачення ліквідності банку лише з позицій якості активів дуже вузьке і повністю не розкриває його сутності. Якщо ж трактувати його ширше, а саме як здатність банківської установи вчасно та в повному обсязі виконувати всі необхідні зобов'язання, то за наведеного підходу не простежується жодної суттєвої відмінності між порівнюваними категоріями. Очевидно, що це не так, хоча б з тієї позиції, що двом різним поняттям повинні відповідати різні економічні явища [14, с. 62].

Важливою складовою теоретико-методологічних засад ліквідності КБ є з'ясування чинників, що впливають на неї, зумовлюють її стан. Тим більше, що дотепер єдиної думки щодо цього в економічній літературі не склалося.

В. Корнівська зазначає, що ліквідність залежить як від ендогенних чинників — умов емісії фінансового інструменту, так і екзогенних — короткострокових і довгострокових трендів руху фінансових ринків, що в сукупності зумовлюють співвідношення ризиків і прибутків від володіння фінансовим активом і, таким чином, його ліквідність [1, с. 17]. Утім, на наш погляд, внутрішні чинники ліквідності не можна зводити лише до умов емісії фінансового інструменту, не беручи до уваги інші складові.

Серед чинників банківської ліквідності Н. Сунцова і А. Шалтаєва виокремлюють такі:

внутрішні: динаміка чисельності клієнтів; їхній розподіл за галузями і секторами економіки, залежність їхнього бізнесу від сезонних коливань; розмір банку і його імідж; частка основних депозитів у залучених банком ресурсах, в основному частка незнижуваних залишків на трансакційних рахунках дрібних і середніх клієнтів; якість наявного кредитного портфеля і портфелів ЦП (насамперед торгового); узгодженість активів і пасивів за строками виконання вимог і зобов'язань;

зовнішні: фаза економічного циклу (спад чи піднесення); динаміка зміни відсоткових ставок і співвід-

ношення цінних показників різних секторів фінансового ринку; рівень розвитку ринку ЦП; можливості рефінансування кредитів у центробанку; особливості регіональної економіки, її галузева структура [9, с. 95].

Натомість О. Націпаєва до внутрішніх чинників відносить: якість управління банком (рівень кваліфікації управлінського персоналу і працівників банку), ризикованість його діяльності, діяльність на фондовому ринку, ступінь залежності від зовнішніх джерел запозичень, структуру активів балансу; а до зовнішніх — глобальні зміни, політику центробанку зі зміни відсоткових ставок, ставок рефінансування, міжбанківського кредиту, втрату довіри партнерів і клієнтів до банку [16, с. 44—45].

О. Прокоф'єва і О. Салміна вважають, що до зовнішніх чинників ліквідності можна віднести: політичну й економічну ситуацію у країні; характер діяльності центрального банку у сфері нагляду за КБ і грошово-кредитного регулювання; розвиток міжбанківського ринку і ринку ЦП; зміну обсягу готівки в обігу; зміни залишків коштів на кореспондентських рахунках КБ у центробанку; регулятивні операції центробанку на внутрішніх валютному і кредитному ринках (насамперед, операції з надання і абсорбування ліквідності) [21, с. 132].

А. Гайнуліна і С. Пашенко серед зовнішніх чинників, що не належать до компетенції КБ, виокремлюють економіко-політичні, надзвичайні, сезонні, циклічні, довгострокові [22]. Утім, на наш погляд, такий ряд чинників не уніфікований, оскільки характеризує абсолютно розрізнені їхні групи. Причому назви груп (надзвичайні, циклічні і довгострокові) некоректні з погляду їхньої надмірної абстрактності і переплетення з іншими групами чинників.

На думку Д. Вартаєва, міжнародна ліквідність банків (їхня забезпеченість наймобільнішими міжнародними активами) змінюється під впливом багатьох чинників: характеру зовнішньоторговельних й інвестиційних зв'язків; змін у самому банківському секторі;

кон'юнктурних чинників на міжнародному і внутрішньому кредитних ринках. На неї впливають стабільність головних макроекономічних показників, обсяг міжнародних конверсійних операцій, своєчасність міжнародних платежів (кореспондентських рахунків, зарубіжні філії), ввезення і вивезення готівкової валюти, динаміка зовнішнього боргу, система нагляду за комерційними банками [23].

Як вважає А. Саркисянц, до макроекономічних чинників належать економічна і політична ситуація у країні, ефективність державного регулювання і контролю (фіскальна політика держави, рестрикційна політика центрбанку і його операції на відкритому ринку), стан фінансового ринку, можливість залучення підтримки держави. На сучасному етапі розвитку макроекономічні чинники зумовлюють загальну нестійкість банківського сектору, сильно негативно впливаючи на фінансову стабільність комерційних банків, зокрема на їхню ліквідність. На мікрорівні вирішальну роль мають: якість управління банком, достатність власного капіталу, якість і стійкість ресурсної бази, ступінь залежності від зовнішніх джерел запозичення, збалансованість активів і пасивів за сумами і строками, ризикованість активів, їхня дохідність, структура і диверсифікація.

На ліквідність банку впливають й інші чинники, наприклад, обсяг, структура і строки виконання позабалансових операцій, хоча при цьому аналітичні висновки мають характер прогнозу, оскільки відповідальність за зобов'язаннями банку, відображеними за балансом, не завжди може наступити [18].

У процесі аналізу чинників ліквідності внутрішнього середовища, як зазначає Ю. Ребрик, основну увагу слід приділяти таким об'єктам «кризового поля»: стану ресурсної бази з урахуванням стабільності, якості і масштабу діяльності банку через визначення якості і рівня ризику активів; стану ліквідності балансу відповідно до вимог регулятора і внутрішньобанківських регламентів; динаміці грошових потоків; ефективності діяльності.

Аналіз зовнішніх чинників потрібно формувати відповідно до об'єктів «кризового поля», за якими оцінюється можливість погіршення фінансового стану банку під впливом системної кризи ліквідності. До них можна віднести стани ресурсної бази банківського сектору, міжбанківського кредитного ринку, ринків капіталу, фінансовий стан банків [24, с. 71, 73].

На наш погляд, крім вищезазначених, ліквідність КБ зумовлюється і такими чинниками, як:

- кількість і якість інструментів забезпечення ліквідності;
- необґрунтоване визнання КБ неплатоспроможними і відкликання у них ліцензій, що спричиняє переплив коштів в інші банки і часом надлишкову ліквідність останніх;
- приплив / відплив іноземного капіталу в банківський сектор і національну економіку загалом;
- співвідношення реальних і умовних зобов'язань КБ;
- збільшення / зменшення коштів бюджетів і загальнодержавних позабюджетних фондів у КБ;
- зростання / скорочення кредитування національної економіки;
- частка міжбанківського кредиту в запозиченнях КБ;
- надмірна / недостатня концентрація джерел фондування КБ;
- безперервність функціонування у країні системи безготівкових розрахунків;
- наявність дієвого моніторингу рівня ліквідності КБ як регулятором, так і безпосередньо банківськими установами.

Висновки. Таким чином, з огляду на комплексність і складність природи ліквідності комерційного банку питання про визначення її сутності, різновидів і чинників, що зумовлюють її рівень, ця проблематика має постійно перебувати в полі зору дослідників, супроводжуватись підвищенням рівня обґрунтованості теоретико-методологічних засад сукупності досліджуваних питань.

Список використаної літератури

1. Корнівська В. О. Ліквідність у термінах економічної теорії: посткризові орієнтири розвитку / В. О. Корнівська // Економічна теорія. — 2013. — № 3. — С. 16—27.
2. Миллер Р. Л. Современные деньги и банковское дело / Р. Л. Миллер, Д. Д. Ван-Хуз. — Москва : ИНФРА-М, 2000. — 856 с.
3. Долан Э. Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Э. Дж. Долан, К. Д. Кэмпбелл, Р. Дж. Кэмпбелл. — Москва — Ленинград : Профико ; Автокомп, 1991. — 448 с.
4. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс ; пер. с англ. Н. Н. Любимова. — Москва : Гелиос АРВ, 2002. — 352 с.
5. Енциклопедія банківської справи України. — Київ : Молодь, 2001. — 680 с.
6. Финансово-кредитный энциклопедический словарь. — Москва : Финансы и статистика, 2004. — 1168 с.
7. Словарь банковских терминов и экономических понятий [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <https://www.banki.ru/wikibank>.
8. Інституційні трансформації соціально-економічної системи України : монографія / за ред. чл.-кора НАН України А. А. Гриценка. — Київ : ДУ «Інститут економ. та прогнозування НАН України», 2015. — 344 с.

9. Сунцова Н. Управление банковской ликвидностью в современных условиях / Н. Сунцова, А. Шалтаева // Вестник Алтайской академии экономики и права. — 2010. — № 1. — С. 94—96.
10. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring [Electronic resource]. — Available at : <http://www.bis.org>.
11. Аргунов И. А. Прибыльность и ликвидность: анализ финансового состояния банка / И. А. Аргунов // Банковский журнал. — 1995. — № 3. — С. 2—12.
12. Gruning H. Analyzing Banking Risk A Framework for Assessing Corporate Governance and Risk Management / H. van Greuning, S. Brajovic Bratanovic ; The International Bank for Reconstruction and Development // THE World Bank. — 2009. — 442 p.
13. Duttweiler R. Managing liquidity in banks. A top down approach / R. Duttweiler. — (n. p.) : A John Wiley & Sons Ltd, 2009. — 286 p.
14. Фуксман О. Ликвідність у забезпеченні стабільності банку / О. Фуксман // Вісник КНТЕУ. — 2013. — № 4. — С. 57—68.
15. Синки Дж., мл. Управление финансами в коммерческих банках : пер. с англ. / Дж. Синки-мл. — 4-е изд. — Москва : Catallaxy, 1994. — 937 с.
16. Нацыпаева Е. А. Управление ликвидностью коммерческого банка как критерий повышения качества процесса формирования положительной деловой репутации / Е. А. Нацыпаева // Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета. — 2016. — № 4. — С. 43—46.
17. Рашидов Т. М. Ликвидность коммерческого банка: экономическая сущность и определяющие факторы / Т. М. Рашидов // Финансовые исследования. — 2012. — № 4. — С. 45—50.
18. Саркисянц А. Анализ ликвидности и рейтингование банков / А. Саркисянц // Бухгалтерия и банки. — 2011. — № 3. — С. 12—18 ; № 4. — С. 27—32.
19. Ликвидность банка [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <https://ru.wikipedia.org/wiki>.
20. Кутайнех Е. Р. Анализ ликвидности и платежеспособности КБ «Кубань Кредит» / Е. Р. Кутайнех, А. Ю. Аджиева, И. А. Дикарева // Интеграция наук. — 2017. — № 6. — С. 65—71.
21. Прокофьева Е. Н. Ликвидность банковского сектора в условиях нестабильности: тенденции формирования и последствия для экономики / Е. Н. Прокофьева, Е. В. Салмина // Вестник Северо-Осетинского государственного университета имени К. Л. Хетагурова. — 2019. — № 2. — С. 130—136.
22. Гайнуллина А. В. Ликвидность банка: понятия и определяющие факторы [Электронный ресурс] / А. В. Гайнуллина, С. Н. Пащенко // Управление. Экономический анализ. Финансы. — С. 77—83. — Режим доступа : http://e-library.ufa-rb.ru/dl/lib_net_r/Gaynullina_Likvid_bank_a_ponyat_2016.pdf
23. Вартамян Д. А. Адаптационные механизмы регулирования международной ликвидности банковского сектора: мировой опыт и российская практика : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. экон. наук : спец.: 08.00.14 — Мировая экономика / Д. А. Вартамян. — Москва, 2008. — 22 с.
24. Ребрик Ю. С. Ранняя діагностика кризи ліквідності як інструмент антикризового управління ліквідністю банку / Ю. С. Ребрик // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. — 2010. — Т. 2. — № 9. — С. 70—77.

References

1. Kornivska, V. A. (2013). *Likvidnist u terminakh ekonomichnoi teorii: postkryzovi oriientyry rozvytku*. [Liquidity in terms of economic theory: post-crisis development benchmarks]. Sumy: Ekonomichna teoriia [in Ukrainian].
2. Miller, R. L., & Van Huz, D. D. (2000). *Sovremennye denhy y bankovskoe delo*. [Modern money and banking]. Moscow: INFRA-M [in Russian].
3. Dolan, E. J., Campbell, K. D., & Campbell, R. J. (1991). *Denhy, bankovskoe delo y denezhno-kredytnaia polityka*. [Money, banking and monetary policy]. Moscow: Profico [in Russian].
4. Keynes, J. M. (2002). *Obshchaia teoriya zaniatosty, protsenta y deneh* [General theory of employment, interest and money]. (N. N. Lyubimova, Trans.). Moscow: Helios APB [in Russian].
5. *Entsyklopediia bankivskoi spravy Ukrainy* [Encyclopedia of Banking of Ukraine]. (2001). Kyiv: Molod [in Ukrainian].
6. *Finansovo-kreditnyj enciklopedicheskij slovar'* [Finance and Credit Encyclopedic Dictionary]. (2006). Moscow: Finance and Statistics [in Russian].
7. Slovar bankovskyykh termynov y ekonomicheskyykh ponyatiy [Dictionary of banking terms and economic concepts]. *banki.ru*. Retrieved from <https://www.banki.ru/wikibank/> [in Russian].
8. Gritsenko, A. A. (2015). *Instytutsiini transformatsii sotsialno-ekonomichnoi systemy Ukrainy* [Institutional transformations of the socio-economic system of Ukraine]. Kyiv: DU «Instytut ekonom. ta prohnouzovannia NAN Ukrainy» [in Ukrainian].
9. Suntsova, N., & Shaltayeva, A. (2010). Upravlenye bankovskoi lykvidnostiu v sovremennikh usloviyakh [Management of bank liquidity in the current environment]. *Vestnik Altajskoy akademii ekonomiki i prava — Bulletin of the Altai Academy of Economics and Law*, 1, 94—96 [in Russian].
10. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring. (n. d.). *bis.org*. Retrieved from <http://www.bis.org> [in English].
11. Argunov, I. A. (1995). Prybulnost y lykvidnost: analiz fynansovoho sostoianiya banka [Profitability and liquidity: an analysis of the bank's financial position]. *Bankovskiy zhurnal — Banking magazine*, 3, 2—12 [in Russian].

12. Gruning, H., & Brajovic, S. (2009). Analyzing Banking Risk A Framework for Assessing Corporate Governance and Risk Management. The International Bank for Reconstruction and Development. *THE World Bank* [in English].
13. Duttweiler, R. (2009). Managing liquidity in banks. A top down approach. (n. p.): John, W., & Ltd S. [in English].
14. Fuchsmann O. (2013). Likvidnist u zabezpechenni stabilnosti banku. [Liquidity in secure stability bank]. *Visnyk KNTEU — KNTEU Bulletin*, 4, 57—68 [in Ukrainian].
15. Synky Dzh. (1994). *Upravlenye fynansamy v kommercheskykh bankakh [Financial management in commercial banks]* (4th ed., rev.). Moscow: Catallaxy [in Russian].
16. Natsipeeva, E. A. (2016). Upravlenye lykvydnosti kommercheskogo banka kak kryteryi povisheniya kachestva protsessa formyrovaniya polozhytelnoi delovoi reputatsyy [Management of commercial bank liquidity as a criterion for improving the quality of the process of forming a positive business reputation]. *Vestnik Saratovskogo gosudarstvennogo social'no-ekonomicheskogo universiteta — Bulletin of the Saratov State Social and Economic University*, 4, 43—46 [in Russian].
17. Rashidov, T. M. (2012). Likvidnost' kommercheskogo banka: ekonomicheskaya sushchnost' i opredelyayushchie faktory [Commercial Bank Liquidity: Economic Essence and Determinants]. *Fynansovie yssledovaniya — Financial research*, 4, 45—50 [in Russian].
18. Sarkisyants, A. (2011). Analiz likvidnosti i rejtingovanie bankov [Liquidity analysis and rating of banks]. *Bukhhalteriya i banky — Accounting and banks*, 4, 27—32 [in Russian].
19. *Lykvydnost banka [Bank liquidity]*. (n. d.). Retrieved from <https://ru.wikipedia.org/wiki/> [in Russian].
20. Kutayneh, E. R., Ajieva, A. Yu., & Dikareva, I. A. (2017). Analiz lykvydnosti y platezhuposobnosti KB «Kuban Kredyt» [Analysis of liquidity and solvency of CB «Kuban Credit»]. *Integratsiya nauk — Integration of Sciences*, 6, 65—71 [in Russian].
21. Prokofieva, E. N., & Salmina, E. V. (2019). Likvidnost' bankovskogo sektora v usloviyah nestabil'nosti: tendentsii formirovaniya i posledstviya dlya ekonomiki [Banking Sector Liquidity in Instability: Formation Trends and Economic Implications]. *Vestnik Severo-Osetinskogo gosudarstvennogo universiteta imeni K. L. Hetagurova — Bulletin of the North Ossetian State University named after K. L. Hetagurov*, 2, 130—136 [in Russian].
22. Gainullina, A. V., & Pashchenko, S. N., (2016). Likvidnost' banka: ponyatiya i opredelyayushchie faktory [Bank Liquidity: Concepts and Determinants]. *Upravlenie. Ekonomicheskij analiz. Finansy — Management. Economic analysis. Finance*, 1, 77—83. Retrieved from http://e-library.ufa-rb.ru/dl/lib_net_r/Gaynullina_Likvid_bank_a_ponyat_2016.pdf [in Russian].
23. Vartanyan, D. A. (2008). Adaptacionnye mekhanizmy regulirovaniya mezhdunarodnoj likvidnosti bankovskogo sektora [Adaptation Mechanisms for Regulation of International Banking Sector Liquidity: World Experience and Russian Practice]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Moscow [in Russian].
24. Rebrik, Yu. S. (2010). Rannia diahnozyka kryzy likvidnosti yak instrument antykryzovoho upravlinnia likvidnistiu banku [Early diagnosis of the liquidity crisis as a tool for crisis management of bank liquidity]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky — Financial and credit activities: problems of theory and practice*. Vol. 2, 9, 70—77 [in Ukrainian].